PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

(Sede Kostituzzjonali)

IMĦALLEF

ONOR. AUDREY DEMICOLI LL.D.

Rikors Kostituzzjonali Nru **518/2022 (AD)**

ALFRED DEGIORGIO (KI 541264M) U
GEORGE DEGIORGIO (KI 164963M)

vs

L-AVUKAT TAL-ISTAT
L-AVUKAT ĠENERALI
DIRETTUR ĠENERALI TAL-AĠENZIJA GĦAS-SERVIZZI FIL-QRATI
U
L-AVUKAT PETER CARUANA GALIZIA (KI 30056M)
MATTHEW CARUANA GALIZIA (KI 30886M)
ANDREW CARUANA GALIZIA (KI 384287M) U
PAUL CARUANA GALIZIA (KI 8989M)
LI ĠEW INTERVENUTI FIL-KAWŻA B'DIGRIET TAL-4 T'OTTUBRU 2022

Seduta ta' nhar il-Ġimgħa, dsatax (19) t'April 2024

Il-Qorti:

1. Dan hija sentenza dwar ilment tar-rikorrenti illi ġew leżi fil-konfront tagħhom id-drittijiet għal smigħ xieraq kif protetti mill-Artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea u l-Artikolu 39(6)(b) tal-Kostituzzjoni ta' Malta, u dan għar-raġuni illi: (a) ir-rikorrenti ma ngħatawx il-possibilta' u fakolta' li jinkarigaw konsulent legali tal-fiduċja tagħhom; (b) il-konsulent legali mill-Aġenzija tal-Għajnuna Legali ġew imposti fuq l-istess rikorrenti; u (c) l-istess konsulenti legali ma ngħatawx ħin adegwat u biżżejjed sabiex jeżaminaw ix-xhieda u d-dokumentazzjoni diġa preżentati fl-atti proċesswali tal-proċeduri kriminali bil-ġuri u li l-istess konsulenti legali inkarigati mill-Aġenzija tal-Għajnuna Legali ma humiex f'posizzjoni li jassistu u jiddefendu lill-istess rikorrenti bl-aħjar mod possibbli.

Fatti tal-Każ

2. Permezz ta' Rikors Kostituzzjonali datat tlieta (3) t'Ottubru 2022, ir-rikorrenti **<u>Alfred Degiorgio u George Degiorgio</u>** ippremettew:

   a. *Illi dan ir-rikors qed jiġi intavolat bil-fakolta' tal-għajnuna legali li biha l-konsulent sottoskritt ġie assenjat l-inkarigu tiegħu sabiex jassisti l-esponenti permezz ta' digriet mil-Onorabbli Qorti preseduta mill-Imħallef Joanne Vella Cuschieri datat 29 ta' Settembru 2022;*

   b. *Illi l-esponenti huma akkużati kriminalment bl-omiċidju tad-decuius Daphne Caruana Galizia;*

   c. *Illi f'dawn l-aħħar ġimgħat l-esponenti ġew rilaxxati mill-konsulent legali tal-għażla tagħhom u minħabba dan l-eżitu l-istess esponenti intalbu sabiex jassistuhom avukat mill-Aġenzija tal-Għajnuna Legali. Dan peress illi l-konsulent legali tal-fiduċja tagħhom esoneraw ruħhom mill-inkarigu li ħolqot pogrom fit-tħejjija għad-difiża adegwata fil-proċeduri kriminali li kif inhu risaput għandhom portata nazzjonali u internazzjonali. Di piu, l-esponenti ma humiex koperti bil-konsulenti*

legali tal-għażla tagħhom li ilhom għal żmien twil jippatroċinawhom u jafu bil-każ u l-kontenut sensittiv tax-xhieda u dokumentazzjoni;

d. *Illi minħabba dan l-esoneru, l-esponenti ma kellhomx il-fakolta' illi jfittxu, jinkarigaw konsulenti legali oħra tal-fiduċja tagħhom, kif ukoll lanqas ma ġew mogħtija żmien raġjonevoli biex issir tali tfittxija. Din is-sitwazzjoni ġiet solvuta kontra x-xewqat tal-istess esponenti billi rrikorrew għall-Aġenzija tal-Għajnuna Legali;*

e. *Illi sussegwentement, ġew inkarigati permezz ta' digriet datat 2 ta' Settembru 2022 l-Avukat Simon Micallef Stafrace u l-Avukat Martin Farrugia bħala l-Avukati mill-Aġenzija tal-Għajnuna Legali sabiex jassistu lill-esponenti fil-kawża kriminali tagħhom bil-ġuri;*

f. *Illi għalkemm l-istess avukati ġew nominati sabiex jassistu l-esponenti riċentement, l-istess avukati ma humiex f'posizzjoni xierqa u adegwat sabiex ikunu jistgħu jagħmlu l-aħjar difiża għall-istess esponenti. Dana peress li wieħed għandu jieħu in konsiderazzjoni n-natura tal-kawża in kwistjoni kif ukoll l-ammont konsiderevoli ta' madwar ħmistax-il elf (15,000) dokument u atti proċesswali li ġew preżentati. Barra minn hekk hemm ukoll files elettroniċi ta' madwar sebgħa u sebgħin elf (77,000) ekwivalenti għal madwar erba' (4) gigabits* (sic) *ta' informazzjoni u storage. Dan ifisser illi ż-żmien raġjonevoli biex jippreparaw id-difiża bl-aħjar mod mhux disponibbli għal dawn l-avukati l-ġodda;*

g. *Illi l-ilment tal-esponenti huwa bażat fuq il-fatt illi minħabba dawn iċ-ċirkostanzi, huma qegħdin jiġu mċaħħdin mid-drittijiet fundamentali tagħhom fir-rigward is-smigħ xieraq tagħhom stante għal fatt illi l-proċedura kriminali bil-ġuri ser issir fl-4 ta' Ottubru 2022. Illi skont l-Artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem:*

"3. Kull min ikun akkużat b'reat kriminali għandu d-drittijiet minimi li ġejjin:

(a) li jkun informat minnufih, b'lingwa li jifhem u fid-dettal, dwar in-natura u r-raġuni tal-akkuża kontra tiegħu;

(b) li ***jkollu żmien u faċilitajiet xierqa għall-preparazzjoni tad-difiża tiegħu;***

(c) li jiddefendi ruħu personalment jew permezz ta' assistenza legali magħżula minnu stess jew, jekk ma jkollux mezzi biżżejjed li jħallas l-assistenza legali, din għandha tingħata lilu b'xejn meta l-interessi tal-ġustizzja jeħtieġu hekk;"

h. *Illi nonostante id-drittijiet provduti mill-Konvenzjoni Ewropea, il-Kostituzzjoni ta' Malta wkoll tipprovdi dak id-dritt fejn persuna jew persuni li jkunu akkużati b'reati kriminali għandhom il-fakolta' sabiex ikollhom smigħ xieraq u dana skont l-Artikolu 39(6)(b);*

i. *Issir referenza għal ġurisprudenza fir-rigward dan il-għan:*

Fis-sentenza fl-ismijiet ***Gregacevic v. Kroazja (Applikazzjoni numru 58331/09) tal-10 t'Ottubru tal-2012 (finali) Il-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem*** *għallmet hekk:*

> *The Court further reiterates that Article 6 § 3 (b) guarantees the accused "adequate time and facilities for the preparation of his defence" and therefore implies that the substantive defence activity on his behalf may comprise everything which is "necessary" to prepare the main trial. The accused must have the opportunity to organise his defence in an appropriate way and without restriction as to the ability to put all relevant defence arguments before the trial court and thus to influence the outcome of the proceedings (see Mayzit v. Russia, no. 63378/00, § 78, 20 January 2005; Connolly v. the United Kingdom (dec.), no. 27245/95, 26 June 1996; Can v. Austria, no. 9300/81, Commission's*

report of 12 July 1984, Series A no. 96, § 53; and Moiseyev v. Russia, no. 62936/00, § 220, 9 October 2008). When assessing whether the accused had adequate time for the preparation of his defence, particular regard has to be had to the nature of the proceedings, as well as the complexity of the case and stage of the proceedings (see X. v. Belgium, no. 7628/76, Commission decision of 9 May 1977, Decisions and Reports (DR) 9, p. 172, and Albert and Le Compte v. Belgium, 10 February 1983, § 41, Series A no. 58).

Fis-sentenza fl-ismijiet ***Huseyn and Others v Azerbaijan (Applikazzjoni numru 35485/05, 45553/05, 35680/05 and 36085/05) tas-26 t'Ottubru 2011 (finali) il-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem*** *għallmet hekk:*

175. More specifically, all of the applicants consistently claimed that neither they nor their counsel had been given sufficient access to the prosecution evidence after the pre-trial investigation had been completed and before the trial commenced, nor had they enjoyed such access after the trial had commenced, despite their repeated complaints to that effect. The Court reiterates that the right to an adversarial trial under Article 6 § 1 of the Convention means, in a criminal case, that both prosecution and defence must be given the opportunity to have knowledge of and comment on the observations filed and the evidence adduced by the other party. Various ways are conceivable in which national law may meet this requirement. However, whatever method is chosen, it should ensure that the other party will be aware that observations have been filed and will have a real opportunity to comment on them (see Brandstetter v. Austria, 28 August 1991, §§ 66-67, Series A no. 211). Article 6 § 3 (b) guarantees the accused "adequate time and

facilities for the preparation of his defence" and therefore implies that the substantive defence activity on his behalf may comprise everything which is "necessary" to prepare the main trial. The accused must have the opportunity to organise his defence in an appropriate way and without restriction as to the possibility of putting all relevant defence arguments before the trial court and thus of influencing the outcome of the proceedings (see Can v. Austria, no. 9300/81, Commission report of 12 July 1984, § 53, Series A no. 96; Connolly v. the United Kingdom, no. 27245/95, Commission decision of 26 June 1996; and Mayzit v. Russia, no. 63378/00, § 78, 20 January 2005). The facilities which everyone charged with a criminal offence should enjoy include the opportunity to acquaint himself for the purposes of preparing his defence with the results of investigations carried out throughout the proceedings (see C.G.P. v. the Netherlands, no. 29835/96, Commission decision of 15 January 1997, and Foucher v. France, 18 March 1997, §§ 31-38, Reports 1997-II). The issue of the adequacy of the time and facilities afforded to an accused must be assessed in the light of the circumstances of each particular case.

176. The Court observes that the prosecution's case file was rather large, consisting, inter alia, of more than 6,200 pages of documents in twenty-two volumes and video evidence recorded on twenty-two video cassettes. Examination of such a large volume of evidence by the defence inevitably required a substantial amount of time (compare Öcalan, cited above, §§ 142-47). The Government maintained that the defence had been given sufficient time to examine the case file, relying merely on the fact that each of the defence lawyers and applicants had signed a record on familiarisation with the material in the case file without making any remarks as to the inadequacy

of the time and facilities afforded to them for doing so. The Court cannot accept this argument. It notes that signing a record on familiarisation with the material in the case file appears to be a procedural formality of minor legal significance, aimed at documenting the fact that the persons concerned have indeed been given access to the case file, but it does not necessarily follow from this that the signing of such a record may somehow attest in any way whether the time and facilities for such access were sufficient or may serve as an unequivocal waiver of any substantive or procedural grievances the defence may have had in connection with the process of consulting the investigation file. Moreover, the Court observes that the lawyers repeatedly complained during the criminal trial that they had not been given adequate time to examine the investigation file to a sufficient extent; some of them even complained that they had been pressured into signing records on familiarisation with material in the case file without having ever been given access to the material at all. Although the Court is not obliged to accept these allegations at face value, it nevertheless considers that the allegations should be given a considerable amount of credit because they were serious, repeatedly made and mutually concordant, and because of the apparent fact that the domestic courts avoided addressing them in any reasonable detail.

L-istess ħsieb jiġi kkonfermat fis-sentenza fl-ismijiet ***Nevzlin v Russia (Applikazzjoni numru 26679/08) tat-18 t'April 2022 (finali) il-Qortit Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem*** *għallmet hekk:*

Lastly, the Court notes that at the preliminary hearing the trial court acknowledged this issue and tried to redress it by granting the lawyer two weeks to examine the case file. However, the Court considers that the time granted

by the court was insufficient to examine a 19,000-page case file involving accusations concerning several episodes of murder and attempted murder (see Öcalan v. Turkey [GC], no. 46221/99, § 147, ECHR 2005-IV, where the Court found that two weeks given to the defence to examine 17,000 pages of the criminal case file were insufficient). The Court agrees with the applicant that out of the fourteen days granted, his lawyer had even less time, only seven and a half days, because of weekends and holidays at that time, which was insufficient to enable the lawyer to adequately assess the charges and evidence against the applicant in order to develop a viable legal strategy for his defence (see, mutatis mutandis, Vyerentsov v. Ukraine, no. 20372/11, § 76, 11 April 2013).

150. In view of the above, the Court concludes that the applicant's lawyer was not afforded adequate time and facilities to prepare the applicant's defence before the trial.

j. *Illi minħabba li l-pubbliċita' kemm lokali u internazzjonali li ngħataw mhux lil dawn il-proċeduri imma għal fatti anteċedenti li taw lok għal dawn il-proċeduri. Dan ifisser li minħabba t-tul taż-żmien il-ġurati li ser jiġu magħżula ma humiex ser ikunu imparzjali u mingħajr arbitraljeta' meta jiġu biex jisimgħu u jeżaminaw ix-xhieda u dokumentazzjoni li ser tiġi prodotta fil-ġuri mingħajr ma jkun hemm garanzija li l-ġurati qatt ma semgħu b'dan il-każ. Kull ġurat ser jidħol għal dan id-dover diġa preġudikat fis-sens illi ġja jaf bil-fatti u ġja wisq probabbli jiġi sottomess bir-rispett kollu ġja wasal għall-konklużjonijiet tiegħu;*

k. *Illi l-midja lokali u internazzjonali bbumbardjaw lill-ġurati potenzjali bil-patafjum ta' programmi televiżivi, radjofoniċi, gazzetti u social media inkluż news portals. Ma tista tingħata l-ebda garanzija u wisq lanqas*

jiġu jserrħu l-mħuħ tal-esponenti illi l-istess ġurati kkanċellaw minn moħħhom kull informazzjoni u/jew aħbar ġja riċevuta u jillimitaw ruħhom għal dawk li ser jisimgħu u/jew jaraw mad-dekors tal-proċeduri waqt il-ġuri;

3. Għaldaqstant ir-rikorrenti, għar-raġunijiet premessi, talbu lil din il-Qorti sabiex tiddikjara:

   i. *Illi d-drittijiet tagħhom għal smigħ xieraq ser ikunu leżi u jkunu vjolati skont id-disposizzjonijiet tal-Artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem u l-Artikolu 39(6)(b) tal-Kostituzzjoni ta' Malta;*

   ii. *Illi l-istess esponenti ma ngħatawx il-possibilita' u l-fakolita' li jinkarigaw konsulent legali tal-fiduċja tagħhom;*

   iii. *Illi l-konsulent legali mill-Aġenzija tal-Għajnuna Legali ġew imposti fuq l-istess esponenti;*

   iv. *Illi mingħajr preġudizzju għal dak espost fit-talba (c) l-istess konsulenti legali ma ngħatawx ħin adegwat u biżżejjed sabiex jeżaminaw ix-xhieda u d-dokumentazzjoni diġa' preżentati fl-atti proċesswali tal-proċeduri kriminali bil-ġuri u li biha l-istess konsulenti legali inkarigati mill-Aġenzija tal-Għajnuna Legali ma humiex f'posizzjoni li jassistu u jiddefendu lill-istess esponenti bl-aħjar mod possibbli;*

   v. *Illi l-ażla* (sic) *tal-ġurati ser tkun preġudizzjali fid-drittijiet fundamentali tal-istess esponenti;*

   vi. *Illi jingħataw rimedju u/jew rimedji effettivi sabiex id-drittijiet tagħhom kif enunċjati jiġu salvagwardjati;*

vii. *Illi l-Onorabbli Qorti Kriminali fejn ser jiġi trattat il-ġuri tal-esponenti tiġi ordnata tissospendi l-proċediment tagħha sakemm dan ir-rikors jiġi trattat u deċiż finalment;*

U dana taħt kull provvediment li jogħġobha timponi.

4. Permezz ta' rikors datat tlieta (3) t'Ottubru 2022, l-Avukat Peter Caruana Galizia, Matthew Caruana Galizia, Andrew Caruana Galizia u Paul Caruana Galizia talbu sabiex jintervjenu fil-proċeduri odjerni u jiġu awtorizzati jippreżentaw risposta għar-rikors promotur. Din il-Qorti laqgħet it-talba tar-rikorrenti u awtorizzathom jintervjenu fil-kawża odjerna kif ukoll jippreżentaw ir-risposta tagħhom għat-talbiet rikorrenti;

5. B'digriet mogħti nhar it-tlieta (3) t'Ottubru 2022, din il-Qorti laqgħet it-talba magħmula mir-rikorrenti għal smigħ tal-kawża b'urġenza, u appuntat ir-rikors kostituzzjonali għas-smigħ għal nhar il-Ħamis, sitta (6) t'Ottubru 2022;

6. B'risposta datata erbgħa (4) t'Ottubru 2022, il-**<u>Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija għas-Servizzi tal-Qrati</u>** (erronjament indikata fl-okkju tal-kawża bħala *Direttur Ġenerali*) eċċepiet, in suċċint, illi hija m'hijiex il-leġittimu kontradittur għall-lanjanzi attriċi u għalhekk għandha tiġi liberata mill-osservanza tal-ġudizzju;

7. Permezz ta' risposta konġuntiva datata ħamsa (5) t'Ottubru 2022, l-**<u>Avukat tal-Istat</u>** u l-**<u>Avukat Ġenerali</u>**, eċċepew, in suċċint:

    a. Illi l-Avukat Ġenerali ma hijiex il-leġittimu kontrtadittur sabiex twieġeb għall-ilmenti tar-rikorrenti u għandha għalhekk tiġi liberata mill-osservanza tal-ġudizzju;

    b. Illi l-azzjoni rikorrenti hija intempestiva, stante illi, sabiex tinsab leżjoni tas-smigħ xieraq, il-proċess ġudizzjarju għandu jiġi eżaminat fit-totalita' kollha tiegħu;

c. Illi r-rikorrenti m'eżawrixxewx ir-rimedji ordinarji kollha għad-disposizzjoni tagħhom, stante illi għandhom ir-rimedju ordinarju illi, f'każ ta' sejbien ta' ħtija, jappellaw mis-sentena tal-Qorti Kriminali quddiem il-Qorti tal-Appelli Kriminali;

d. Illi huwa l-obbligu tal-Istat illi f'każijiet bħal dawn jagħti assistenza legali b'xejn lil min ma jkollux il-mezzi finanzjarji sabiex iqabbad avukat personali, iżda dan ma jfissirx li l-Avukat imqabbad mill-Istat għandu dejjem jissodisfa l-esiġenzi tal-persuna akkużata. Mhux minnu illi r-rikorrenti ma ngħatawx il-possibilita' u żmien illi jinkarigaw konsulent legali tal-fiduċja tagħhom. L-għan li jkun hemm Avukati tal-Għajnuna Legali huwa sabiex l-Istat jiggarantixxi illi persuna akkużata jkollha proċess ġust u xieraq bil-garanziji proċedurali kollha salvagwardjati, u kien għalhekk illi l-Qorti Kriminali "imponiet" Avukati tal-Għajnuna Legali;

e. Illi r-rikorrenti ilhom żmien konsiderevoli jafu illi ħa jsir il-ġuri, u kellhom aktar minn għoxrin ġurnata biex jippreparaw id-difiża tagħhom, għalhekk kwalunkwe allegazzjoni li l-avukati tagħhom ma kellhomx żmien jippreparaw hija infondata u mhux ġustifikata;

f. Illi dwar il-*pre-trial publicity* illi kellu l-omċidju ta' Daphne Caruana Galizia u l-preġudizzju li jistgħu jsofru r-rikorrenti minħabba l-istess, ir-rikorrent Alfred Degiorgio gia fetaħ kawża kostituzzjonali oħra;

g. Illi tħares minn fejn tħares ma sar xejn fil-proċess kriminali li b'xi mod jista' jinċidi fuq id-dritt tar-rikorrenti għall-proċess ġust u wisq inqas ma sar xi indħil, interferenza jew pressjoni fuq min ser jiddeċiedi l-kawża kriminali;

8. B'risposta datata sitta (6) t'Ottubru 2022, l-intervenuti fil-kawża l-**<u>Av Peter Caruana Galizia et</u>** eċċepew, in suċċint, illi:

a. Il-lanjanzi tar-rikorrenti huma intempestivi, għaliex lanjanzi bħal dawn jistgħu jiġu sindikati biss mill-Qorti fid-dawl tal-proċeduri fl-intier tagħhom, u cioe wara l-għeluq definittiv tal-proċeduri penali;
b. Id-dritt ta' akkużat li jkun assistit minn avukat tal-għażla tiegħu m'huwiex dritt assolut: il-qrati jistgħu jinnegaw dik l-għażla tal-akkużat fejn hemm raġunijiet relevanti u suffiċjenti li juru li dan huwa neċessarju fl-interess tal-ġustizzja. Kien dmir u obbligu tal-Qorti Kriminali illi taħtar lir-rikorrenti avukat tal-għajnuna legali la l-akkużati ma sabux avukat tal-għażla tagħhom;

c. Ir-rikorrenti kellhom jippruvaw li n-nuqqasijiet allegati minnhom qaslu għal ċaħda ta' *'the overall fairness of the proceedings'*. Id-dritt tal-akkużati għal faċilitajiet sabiex iħejju d-difiża tagħhom jitlob li din il-kwistjoni tiġi sindakata minn żewġ aspetti: jekk ingħatawx faċilitajiet u jekk ingħatawx żmien. Dawn l-aspetti mbagħad iridu jiġu meqjusa fid-dawl taċ-ċirkostanzi kollha tal-każ, u cioe fir-rigward tan-natura tal-proċeduri, kumplessita', u l-istadju tal-proċess;

d. Ir-rikorrenti għandhom rimedji ordinarju, stante illi matul il-kors tal-proċeduri jistgħu jitolbu lill-Qorti tagħti direzzjonijiet, ordnijiet u direttivi ta' kif għandu jitmexxa l-proċess sabiex tassigura illi jkun hemm proċess xieraq;

e. Fir-rigward tal-ilment dwar l-effett tal-midja fuq il-ġurati, dan l-ilment diġa qed jiġi indirizzat f'kawża Kostituzzjonali oħra. In oltre, r-rikorrenti m'eżawrixxewx rimedji ordinarji għaliex ma ressqux talbiet quddiem il-Qrati penali sabiex ikun hemm projbizzjoni fuq rapporti mill-midja, u l-ilment tagħhom huwa intempestiv stante illi l-imparzjalita' o meno tal-ġurati tista' tiġi sindikata minn qorti ta' kompetenza Kostituzzjonali wara li jintemm il-proċess penali kollu, mhux qabel. Jinkombi wkoll fuq ir-rikorrenti li jippruvaw in-ness bejn il-pubbliċita' u l-preġudizzju allegat, u ċ-ċirkostanzi tal-każ ma jissodisfawx il-kriterji stabbiliti fil-każistika sabiex rappurtaġġ ikun preġudizzjali tali li jwassal għal

nuqqas ta' smigħ xieraq. Finalment, l-Imħallef u l-ġurati huma preżunti imparzjali, u m'hemmx prova għall-kuntrarju.

Il-Qorti

9. Reġgħet rat ir-rikors Kostituzzjonali tar-rikorrenti Alfred Degiorgio u George Degiorgio datat tlieta (3) t'Ottubru 2022;

10. Reġgħet rat ir-risposta tal-Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija għas-Servizzi tal-Qrati datata erbgħa (4) t'Ottubru 2022;

11. Reġgħet rat ir-risposta tal-Avukat tal-Istat u l-Avukat Ġenerali, datata ħamsa (5) t'Ottubru 2022;

12. Reġgħet rat ir-risposta tal-Av Peter Caruana Galizia u wliedu, intervenuti fil-kawża, datata sitta (6) t'Ottubru 2022;

13. Rat il-provvediment mogħti waqt is-seduta tal-ħdax (11) t'Ottubru 2022 illi permezz tiegħu ċaħdet it-talba għal *interim measure* magħmula mir-rikorrenti[1], wara illi rat il-provi mressqa mill-partijiet dwar l-istess talba, u semgħet it-trattazzjoni tal-partijiet f'dan ir-rigward;

14. Semgħet ix-xhieda bil-ġurament ta' **Joyce Agius**, Deputat Reġistratur, prodotta mir-rikorrenti waqt is-seduta tas-sittax (16) ta' Frar 2023[2], u rat il-verbal minnha esebit u mmarkat bħala **Dok JA1** (a fol 173 *et seq* tal-proċess);

---

[1] A fol 144 *et seq* tal-proċess
[2] It-traskrizzjoni tax-xhieda tinsab a fol 171 *et seq* tal-proċess

15. Semgħet ix-xhieda bil-ġurament ta' **Dr Simon Micallef Stafrace**, prodott mir-rikorrenti waqt is-seduta tas-sittax (16) ta' Frar 2023[3],

16. Semgħet ix-xhieda bil-ġurament tar-rikorrent **Alfred Degiorgio** waqt is-seduta tas-sbatax (17) ta' Marzu 2023[4], u rat it-tliet dokumenti minnu esebiti u mmarkati **Dok AD1 sa AD3** (a fol 206 *et seq* tal-proċess);

17. Semgħet ix-xhieda bil-ġurament tar-rikorrent **George Degiorgio** waqt is-seduta tas-sbatax (17) ta' Marzu 2023[5];

18. Semgħet ix-xhieda ulterjuri bil-ġurament tar-rikorrent **George Degiorgio** waqt is-seduta tal-wieħed u għoxrin (21) t'April 2023[6];

19. Semgħet ix-xhieda bil-ġurament ta' **Dr Beppe Micallef Trigona**, prodott mill-intimati Avukat tal-Istat u Avukat Ġenerali waqt is-seduta tat-tletin (30) ta' Mejju 2023[7];

20. Semgħet ix-xhieda bil-ġurament ta' **Dr Mario Scerri**, prodott mill-intimati Avukat tal-Istat u Avukat Ġenerali waqt is-seduta tat-tletin (30) ta' Mejju 2023[8], u rat ir-rapport minnu esebit u mmarkat **Dok MS1** a fol 256 *et seq* tal-proċess;

21. Semgħet ix-xhieda bil-ġurament ta' **Stephania Calafato Testa**, Assistent Reġistratur tal-Qorti Kriminali, prodotta mill-Avukat Ġenerali u l-Avukat tal-Istat waqt is-seduta tas-sitta (6) ta' Lulju 2023[9], u rat id-dokumenti *scanned* u minnha esebiti f'*pendrive* immarkata **Dok SCT1** a fol 262 tal-proċess, kif ukoll id-dokumenti minnha esebiti u mmarkati **Dok SCT2** a fol 263 *et seq* tal-proċess;

---

[3] It-traskrizzjoni tax-xhieda tinsab a fol 181 *et seq* tal-proċess
[4] It-traskrizzjoni tax-xhieda tinsab a fol 188 *et seq* tal-proċess
[5] It-traskrizzjoni tax-xhieda tinsab a fol 209 *et seq* tal-proċess
[6] It-traskrizzjoni tax-xhieda tinsab a fol 215 *et seq* tal-proċess
[7] It-traskrizzjoni tax-xhieda tinsab a fol 230 *et seq* tal-proċess
[8] It-traskrizzjoni tax-xhieda tinsab a fol 244 *et seq* tal-proċess
[9] It-traskrizzjoni tax-xhieda tinsab a fol 261 tal-proċess

22. **Rat in-nota tar-rikorrenti datata sebgħa u għoxrin (27) ta' Settembru 2023 (a fol 265 tal-proċess) illi permezz tagħha rtiraw il-ħames talba tagħhom, filwaqt illi żammew fermi t-talbiet l-oħra kollha;**
23. Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tar-rikorrenti datata sebgħa u għoxrin (27) ta' Settembru 2023, a fol 267 *et seq* tal-proċess;

24. Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-Avukat tal-Istat u l-Avukat Ġenerali datata l-ewwel (1) ta' Diċembru 2023, a fol 280 *et seq* tal-proċess;

25. Rat illi l-intervenuti fil-kawża u l-intimat Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija għas-Servizzi tal-Qrati ma ppreżentawx nota ta' sottomissjonijiet fit-terminu lilhom konċess sabiex jagħmlu dan;

26. Semgħet it-trattazzjoni ulterjuri tar-rikorrenti u l-intimati Avukat tal-Istat u Avukat Ġenerali waqt is-seduta tat-tlieta u għoxrin (23) ta' Jannar 2024;

27. Rat illi l-kawża ġiet differita għas-seduta tal-lum għas-sentenza;

28. Tagħmel is-segwenti konsiderazzjonijiet:

Konsiderazzjonijiet

29. Fl-ewwel lok, din il-Qorti tħoss illi għandha tibda billi tagħmel xi osservazzjonijiet dwar andamenti illi seħħew fil-mori tal-kawża odjerna:

    a. Ir-rikorrenti ammettew għall-akkużi miġjuba fil-konfront tagħhom quddiem il-Qorti Kriminali nhar l-erbatax (14) t'Ottubru 2022, fl-att t'akkuża 7/2019;

    b. Ir-rikorrenti appellaw mis-sentenza tal-Qorti Kriminali, liema appell ġie deċiż b'mod finali nhar it-tnejn u għoxrin (22) ta' Novembru 2023.

Il-Qorti tal-Appelli Kriminali ċaħdet l-appell tar-rikorrenti fl-intier tiegħu[10];

c. Ir-rikorrenti rtiraw il-ħames (5) talba tagħhom fir-rikors promotur, u cioe dik it-talba illi permezz tagħha talbu lil din il-Qorti tiddikjara illi l-għażla tal-ġurati kienet ser tkun preġudizzjali fid-drittijiet fondamentali tar-rikorrenti[11];

d. Ngħata provvediment dwar is-seba' (7) talba tar-rikorrenti fir-rikors promotur[12], u cioe dik it-talba illi permezz tagħha r-rikorrenti talbu lil din il-Qorti tordna s-sospensjoni tal-proċediment quddiem il-Qorti Kriminali sakemm dan ir-rikors jiġi trattat u deċiż finalment;

e. Fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħhom fil-proċeduri odjerni, l-intimati Avukat tal-Istat u Avukat Ġenerali ssottomettew illi peress illi l-proċeduri penali in kwestjoni fil-konfront tar-rikorrenti ġew konklużi finalment fil-mori ta' dawn il-proċeduri, huma ma kinux qed jinsistu dwar l-eċċezzjoni tagħhom li tirrigwarda l-intempestivita' tal-proċeduri u l-eċċezzjoni dwar in-nuqqas t'eżawriment ta' rimedji ordinarji[13];

30. Fit-tieni lok, jirriżulta mill-atti illi dak illi wassal għall-kawża odjerna kienu s-segwenti fatti:

- Fil-proċeduri kriminali bl-att t'akkuża 7/2019 fl-ismijiet *Ir-Repubblika ta' Malta vs George Degiorgio et*, ir-rikorrenti kienu qed jiġu ppatroċinati mill-Avukat Dr William Curschieri;

[10] Din il-Qorti tissenjala illi għalkemm kopja ta' din is-sentenza ma ġietx esebita in atti, din il-Qorti stess ħadet l-inizjattiva illi tieħu konjizzjoni ta' din is-sentenza sabiex tiggwida ruħha aħjar, anke fid-dawl tal-fatt illi l-intimati Avukat tal-Istat u Avukat Ġenerali jagħmlu referenza għaliha u jiċċitaw minnha fin-nota ta' sottomissjonijiet finali tagħhom.
[11] Vide nota tas-27 ta' Settembru 2023, a fol 256 tal-proċess
[12] Vide provvediment ta' din il-Qorti stess, a fol 144 *et seq* tal-proċess
[13] Vide l-aħħar paragrafu fit-tieni paġna tan-nota ta' sottomissjonijiet, a fol 281 tal-proċess

- Permezz ta' nota ppreżentata nhar id-dsatax (19) t'Awwissu 2022, Dr Cuschieri informa lill-Qorti Kriminali illi huwa kien qiegħed jirrinunzja għall-patroċinju tar-rikorrenti[14];

- Il-Qorti Kriminali appuntat smigħ b'urġenza għall-erbgħa u għoxrin (24) t'Awwissu 2022, illi fiha *"l-akkużati għandhom jiddikjaraw min ser ikun l-avukat li ser jippatroċinahom fil-ġuri li se jibda fil-05 ta' Settembru 2022"*[15]. Il-Qorti ordnat ukoll fl-istess digriet illi jattendi l-Avukat tal-Għajnuna Legali addett fl-Aġenzija tal-Għajnuna Legali li jieħu ħsieb il-ġurijiet;

- Waqt is-seduta tal-erbgħa u għoxrin (24) t'Awwissu 2022, ir-rikorrenti informaw lill-Qorti Kriminali illi kienu qed isibu diffikulta' sabiex jinkarigaw avukat ta' fiduċja tagħhom, billi għalkemm ikkomunikaw ma' diversi avukati, kienu għadhom ma sabux avukat li lest jaċċetta l-inkarigu. Il-Qorti tat żmien sas-sitta u għoxrin (26) t'Awwissu 2022 sabiex l-akkużati jiddikjaraw finalment jekk irnexxilhomx isibu avukat tal-fiduċja tagħhom biex jirrappreżentahom. Il-Qorti Kriminali għamlitha ċara illi, fin-nuqqas, hija kienet ser taħtar avukat hi stess sabiex jassistihom[16];

- Waqt is-seduta tas-sitta u għoxrin (26) t'Awwissu 2022, ir-rikorrenti informaw lill-Qorti Kriminali li x'aktarx sabu avukat ta' fiduċja tagħhom li jista' jirrappreżentahom, iżda ma kinux ċerti li dan l-avukat kien lest li jaħdmilhom. Il-Qorti ddiferiet il-kawża għall-aħħar darba għall-wieħed u tletin (31) t'Awwissu 2022, bil-kundizzjoni ili jekk l-akkużati jinformaw lill-Qorti li għadhom ma sabux avukat biex jassistihom, il-Qorti kienet ser taħtar avukati tal-Għajnuna Legali sabiex jassistuhom[17];

- Waqt is-seduta tal-wieħed u tletin (31) t'Awwissu 2022[18], ir-rikorrenti informaw lill-Qorti li kellhom diffikolta' biex iqabbdu avukat tal-għażla

---

[14] **Dok AD1** a fol 206 tal-proċess
[15] **Dok AD2** a fol 207 tal-proċess
[16] Vide kopja tal-verbal a fol 112 tal-proċess
[17] Vide kopja tal-verbal a fol 114 tal-proċess
[18] Vide kopja tal-verbal a fol 116-117 tal-proċess

tagħhom, u li għalkemm avviċinaw diversi avukati sabiex jassistuhom fil-ġuri, ħadd ma ried jaċċetta dan l-inkarigu. Il-Qorti għalhekk ħatret hija stess lil Dr Simon Micallef Stafrace sabiex jassisti lir-rikorrenti fil-ġuri, u ordnat lill-Kap tal-Aġenzija tal-Għajnuna Legali sabiex jaħtar avukat ieħor biex jassisti lir-rikorrenti fi żmien jumejn mid-data tas-seduta. Ir-rikorrenti ddikjaraw illi xorta kienu qed jinsistu illi jkollhom avukat tal-għażla tagħhom, u li ma kinux disposti illi jikkomunikaw mal-avukat maħtur mill-Qorti. Il-kawża ġiet differita għall-erbgħa (4) t'Ottubru 2022 għall-ġuri;

- Nhar l-erbgħa (4) t'Ottubru 2022[19], il-Qorti Kriminali ġiet informata illi r-rikorrent Alfred Degiorgio ma kienx f'kundizzjoni ta' saħħa medika tajba, stante illi kien għamel strajk tal-ġuħ. Dan wara illi ħatret esperti mediċi sabiex jirrelatawlha f'dan ir-rigward. Għaldaqstant iddiferixxiet il-ġuri għall-erbatax (14) t'Ottubru 2022;

- Waqt is-seduta tal-erbatax (14) t'Ottubru 2022, ir-rikorrenti ammettew għall-akkużi miġjuba fil-konfront tagħhom[20];

31. Essenzjalment, ir-rikorrenti qegħdin jilmentaw permezz tal-kawża odjerna illi ġew leżi d-drittijiet fundamentali tagħhom kif sanċiti fl-Artikolu 39(6)(b) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea, għal tliet raġunijiet:

    a. Ir-rikorrenti ma ngħatawx il-possibilta' u l-fakolta' li jinkarigaw konsulent legali tal-fiduċja tagħhom;

    b. Il-konsulenti legali mill-Aġenzija tal-Għajnuna Legali ġew imposti fuqhom;

    c. Il-konsulenti legali ma ngħatawx ħin adegwat u biżżejjed sabiex jeżaminaw l-atti proċesswali tal-proċeduri kriminali bil-ġuri, u

[19] Vide kopja tal-verbal a fol 121-122 tal-proċess
[20] Vide kopja tal-verbal immarkata **Dok JA1** a fol 173 *et seq* tal-proċess

għaldaqstant ma kinux f'pożizzjoni li jassistu u jiddefendu lir-rikorrenti bl-aħjar mod possibbli.

A. Eċċezzjonijiet ta' Natura Preliminari

Leġittimu Kontradittur

32. Fl-ewwel lok, din il-Qorti sejra tindirizza l-eċċezzjoni sollevata mill-Avukat Ġenerali u mill-Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija għas-Servizzi tal-Qrati (erronjament indikata fl-okkju tal-kawża bħala Direttur Ġenerali) illi huma m'humiex il-leġittimi kontradittur i sabiex iwieġbu għall-ilment tar-rikorrent, u li għalhekk għandhom jiġu liberati mill-osservanza tal-ġudizzju;

33. L-Artikolu 181B tal-Kap 12 jistabbilixxi illi:

> *181B. (1) Il-Gvern għandu jkun rappreżentat fl-atti u fl-azzjonijiet ġudizzjarji mill-kap tad-dipartiment tal-gvern li jkun inkarigat fil-materja in kwistjoni:*
>
> *[...]*
>
> *(2) L-Avukat tal-Istat jirrappreżenta lill-Gvern f'dawk l-atti u l-azzjonijiet ġudizzjarji li minħabba n-natura tat-talba ma jkunux jistgħu jiġu diretti kontra xi wieħed jew aktar mill-kapijiet tad-dipartimenti l-oħra tal-Gvern.*
>
> *[...]*

34. Ġie ritenut fis-sentenza mogħtija fl-ismijiet ***Joseph Abela vs L-Onor Prim Ministru et***[21]:

[21] Qorti Kostituzzjonali, 7 ta' Diċembru 1990 (Vol LXXIV.i.261)

[F]'kawżi ta' natura kostituzzjonali bbażati fuq id-drittijiet fundamentali, il-leġittimi kontraditturi ta' dawk l-azzjonijiet jinqasmu fi tliet kategoriji. L-ewwel kategorija tikkomprendi dak li huwa allegat li huma direttament jew indirettament, responsabbli, għall-kummissjoni jew ommissjoni, ta' xi fatt li jikser xi dritt fundamentali protett mil-liġi; Fit-tieni kategorija huma dawk li għall-ommissjonijiet jew kummissjonijiet tal-persuni ta' l-ewwel kategorija jistgħu jkunu responsabbli biex jagħtu jew jiffornixxu r-rimedji li s-sentenza, li takkolji l-lament tal-ksur ta' dritt fundamentali, tissanzjona. It-tielet kategorija mbagħad hemm dawk il-partijiet kollha li jkunu in kawża, meta l-kwistjoni kostituzzjonali tinqala' fuq jew waqt xi proċedura ġudizzjarja;

35. In kwantu din l-eċċezzjoni ġiet sollevata mill-Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija għas-Servizzi tal-Qrati, fl-ewwel lok m'hemmx dubju illi l-Kap Eżekuttiv ma kinitx parti fil-proċeduri penali miġjuba fil-konfront tar-rikorrenti. Għaldaqstant il-Kap Eżekuttiv awtomatikament ma taqax taħt it-tielet kategorija ta' leġittimi kontradittur i. Fit-tieni lok, din il-Qorti rat illi r-Regolament 6 tal-Ordni għat-Twaqqif tal-Aġenzija dwar is-Servizzi tal-Qrati (LS 595.34), jistabbilixxi illi:

2) L-Uffiċjal Kap Eżekuttiv għandu jkun responsabbli għall-implimentazzjoni tal-għanijiet tal-Aġenzija fl-eżerċizzju tal-funzjonijiet tagħha u, mingħajr preġudizzju għall-ġeneralità ta' dak li ntqal qabel, huwa għandu –

(a) jassumi responsabbiltà sħiħa għas-superviżjoni u l-kontroll ġenerali tal-unitajiet, id-diviżjonijiet u t-taqsimiet;

(b) jassenja lil kull unità, diviżjoni u sezzjoni dawk id-dmirijiet li huwa jqis meħtieġa jew spedjenti;

(ċ) jikkoordina x-xogħol tal-unitajiet, id-diviżjonijiet u t-taqsimiet;

(d) jiżviluppa l-istrateġiji meħtieġa għall-implimentazzjoni tal-għanijiet tal-Aġenzija; u

(e) jaqdi dawk id-dmirijiet l-oħra li l-Ministru responsabbli jista' jassenjalu minn żmien għal żmien.

Huwa evidenti illi l-Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija ma jistax jingħad illi kienet, b'xi mod, responsabbli għal kwalsiasi leżjoni tad-drittijiet fundamentali kif allegat mir-rikorrenti, stante illi l-mansjoni tagħha hija limitata għat-tmexxija eżekuttiva tal-Aġenzija, l-amministrazzjoni u l-organizzazzjoni interna tagħha u l-kontroll amministrattiv tal-uffiċjali u impjegati tagħha. Lanqas jista' jingħad illi l-Kap Eżekuttiv hija l-persuna idonea sabiex tagħti rimedju f'każ illi jirriżulta lil din il-Qorti illi l-kawża odjerna għandu jkollha eżitu favorevoli għar-rikorrenti. Konsegwentement, din il-Qorti hija tal-fehma illi l-ewwel eċċezzjoni tal-Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija dwar is-Servizzi tal-Qrati għandha tiġi milqugħa. Din il-Qorti għalhekk tiddikjara illi **<u>l-Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija dwar is-Servizzi tal-Qrati mhix leġittima kontradittriċi fil-kawża odjerna, u għandha tinħeles mill-osservanza tal-ġudizzju</u>**;

36. Mill-banda l-oħra, l-Avukat Ġenerali hija l-Uffiċjal Prosekutur illi mexxiet il-proċeduri kriminali fil-konfront tar-rikorrenti, u għalhekk awtomatikament taqa' fit-tielet kategorija ta' leġittimi kontradituri skont ***Abela*** suċitata. Konsegwentement, kwalsiasi rimedju effettiv illi jista' jingħata lir-rikorrenti fil-każ illi tinstab leżjoni tad-drittijiet fundamentali tagħhom, għandu potenzjal jaffettwa l-proċeduri penali mmexxija mill-Avukat Ġenerali. Għaldaqstant, din il-Qorti hija tal-fehma illi l-Avukat Ġenerali m'għandhiex tinħeles mill-osservanza tal-ġudizzju. Din il-Qorti qiegħda għalhekk **<u>tiċħad</u>** l-ewwel eċċezzjoni sollevata mill-intimati Avukat tal-Istat u Avukat Ġenerali.

B. <u>Il-Mertu tar-Rikors Odjern</u>

<u>*L-Artikolu 39(6)(b) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea*</u>

37. L-Artikolu 39(6)(b) tal-Kostituzzjoni ta' Malta jistabbilixxi illi:

> *(6) Kull min ikun akkużat b'reat kriminali –*
>
> *[...]*
>
> *(b) għandu jiġi mogħti żmien u faċilitajiet xierqa għall-preparazzjoni tad-difiża tiegħu;*
>
> *[...]*

38. L-Artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea jgħid kif isegwi:

> *3. Kull min ikun akkużat b'reat kriminali għandu d-drittijiet minimi li ġejjin:*
>
> *(a) li jkun infurmat minnufih, b'lingwa li jifhem u fid-dettal, dwar in-natura u r-raġuni tal-akkuża kontra tiegħu;*
>
> *(b) li jkollu żmien u faċilitajiet xierqa għall-preparazzjoni tad-difiża tiegħu;*
>
> *(ċ) li jiddefendi ruħu persunalment jew permezz ta' assistenza legali magħżula minnu stess jew, jekk ma jkollux mezzi biżżejjed li jħallas l-assistenza legali, din għandha tingħata lilu b'xejn meta l-interessi tal-ġustizzja jeħtieġu hekk;*

(d) li jeżamina jew li jara li jiġu eżaminati xhieda kontra tiegħu u li jottjeni l-attendenza u l-eżami ta' xhieda favur tiegħu taħt l-istess kundizzjonijiet bħax-xhieda kontra tiegħu;

(e) li jkollu assistenza b'xejn ta' interpretu jekk ma jkunx jifhem jew jitkellem il-lingwa użata fil-qorti.

39. Meta wieħed jikkompara għalhekk iż-żewġ provvedimenti fil-liġi, jirriżulta b'mod evidenti illi l-prinċipji garantiti fl-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta huma, *piu o meno*, l-istess prinċipji garantiti fl-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea, tant illi l-Artikolu 39(6)(b) tal-Kostituzzjoni ta' Malta illi tiegħu qed jallegaw vjolazzjoni r-rikorrenti huwa identiku, kelma b'kelma, għall-Artikolu 6(3)(b) tal-Konvenzjoni Ewropea. Infatti, Qrati nostrana jagħmlu *di solito* referenza għal ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea fl-interpretazzjoni tagħhom tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta;

40. **Harris, O'Boyle u Warbrick**, fil-ktieb tagħhom ***Law of the European Convention of Human Rights***, jispjegaw:

The application of Article 6 has presented the Court, and formerly the Commission, with various problems. A delicate question is the closeness with which it should monitor the functioning of national courts. The Court has studiously and properly followed the 'fourth instance' doctrine', according to which, as the Court regularly states, 'it is not its function to deal with errors of fact or law allegedly committed by a national court unless and in so far as they may have infringed rights and freedoms protected by the Convention'. The right to a fair hearing, which is one such Convention right, has, as its wording generally suggests, been interpreted as providing only a procedural, not a substantive, guarantee. Accordingly, the Court will intervene in respect to 'errors of fact or law'

by a national court only insofar as they bear upon compliance with the procedural guarantees in Article 6: it does not intervene under Article 6 because they affect the 'fairness' of the national court decision on its merits. However, this last statement must be read subjejct to a limitation that is to be found in some recent Courrt jurisprudence to the effect that there may be a breach of Article 6 where a national court decision on the merits has been 'arbitrary or manifestly unreasonable'.

[...]

The Court also allows states a wide margin of appreciation as to the manner in which national courts operate, for example in the rules of evidence that they use. A consequence of this is that in certain contexts the provisions of Article 6 are as much obligations of result as of conduct, with national courts being allowed to follow whatever particular rules they choose so long as the end result can be seen to be a fair trial.[22]

41. In oltre, imbagħad, speċifikament dwar l-Artikolu 6(3)(b) tal-Konvenzjoni Ewropea, ġie ritenut f'***Can v. Austria***[23]:

53. In order to determine whether or not the particular restrictions imposed on the applicant in the present case were in conformity with the Convention, the Commission has first considered the case in the light of Art 6 (3)(b). This provision guarantees the accused "adequate time and facilities for the preparation of his defence" and therefore implies that the substantive defence activity on

[22] Harris, O'Boyle & Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights* (OUP, 2nd Edn, 2009) p 202

[23] Appl Nr 9300/81, 12 July 1984

his behalf may comprise everything which is "necessary" to prepare the main trial (cf. the French text of this provision). The accused must have the opportunity to organise his defence in an appropriate way and without restriction as to the possibility to put all relevant defence arguments before the trial court, and thus to influence the outcome of the proceedings. The provision is violated only if this is made impossible.

42. Ikkunsidrat il-premess, din il-Qorti sejra issa tgħaddi sabiex teżamina l-ilmenti tar-rikorrenti. Peress illi, min-natura tagħhom, l-ewwel żewġ ilmenti jirrigwardaw prattikament l-istess mertu, din il-Qorti sejra tittrattahom flimkien.

- *Dwar il-Possibilita' u l-Fakolta' li jinkarigaw Konsulent Legali tal-Fiduċja tagħhom, u dwar il-Fatt illi Konsulent Legali tal-Għajnuna Legali ġie "impost" fuq ir-Rikorrenti*

43. Ir-rikorrenti jikkontendu illi huma ma ngħatawx il-possibilta' u l-fakolta' li jinkarigaw konsulent legali tal-fiduċja tagħhom, u li l-konsulenti legali tagħhom ġew imposti fuqhom mill-Qorti Kriminali;

44. Ġie ritenut f'***Poitrimol v. France***[24], *"Although not absolute, the right of everyone charged with a criminal offence to be effectively defended by a lawyer, **assigned officially if need be**, is one of the fundamental features of a fair trial."* In oltre, f'***Mayzit v. Russia***[25], il-Qorti Ewropea spjegat ukoll:

66. Notwithstanding the importance of a relationship of confidence between lawyer and client, the right to choose one's own counsel cannot be considered to be absolute. It is necessarily subject to certain limitations

[24] Appl Nr 14032/88, 23 ta' Novembru 1993 (emfasi miżjuda)
[25] Appl Nr 63378/00, 6 ta' Lulju 2005

where free legal aid is concerned and also where it is for the courts to decide whether the interests of justice require that the accused be defended by counsel appointed by them. When appointing defence counsel the national courts must certainly have regard to the defendant's wishes. However, they can override those wishes when there are relevant and sufficient grounds for holding that this is necessary in the interests of justice (see Croissant v. Germany, judgment of 25 September 1992, Series A no. 237-B, § 29).

L-istess ġie rilevat ukoll f'***Dvorski v. Croatia***[26]:

In contrast to the cases involving denial of access, the more lenient requirement of "relevant and sufficient" reasons has been applied in situations raising the less serious issue of "denial of choice". In such cases the Court's task will be to assess whether, in the light of the proceedings as a whole, the rights of the defence have been "adversely affected" to such an extent as to undermine their overall fairness (see, for example, Croissant, cited above, § 31; Klimentyev, cited above, §§ 117-18; and Martin, cited above, §§ 96-97).

82. It is the latter test which is to be applied in the present case. Against the above background, the Court considers that the first step should be to assess whether it has been demonstrated in the light of the particular circumstances of each case that there were relevant and sufficient grounds for overriding or obstructing the defendant's wish as to his or her choice of legal representation. Where no such reasons exist, the Court

[26] Appl 25703/11, 20 t'Ottubru 2015

should proceed to evaluate the overall fairness of the criminal proceedings. In making its assessment, the Court may have regard to a variety of factors, including the nature of the proceedings and the application of certain professional requirements (see Meftah and Others, cited above, §§ 45-48, and Martin, cited above, § 90); the circumstances surrounding the designation of counsel and the existence of opportunities for challenging this (ibid., §§ 90-97); the effectiveness of counsel's assistance (see Croissant, cited above § 31, and Vitan, cited above, §§ 58-64); whether the accused's privilege against self-incrimination has been respected (see Martin, cited above, § 90); the accused's age (ibid., § 92); and the trial court's use of any statements given by the accused at the material time (see, for example, Croissant, cited above, § 31; Klimentyev, cited above, §§ 117-18; and Martin, cited above, §§ 94-95).

45. Fil-każ odjern, il-Qorti Kriminali:

a. appuntat is-smigħ b'urġenza tal-kawża b'att t'akkuża 7/2019 hekk kif ġiet informata illi l-avukat ta' fiduċja tar-rikorrenti kien irrinunzja għall-patroċinju tagħhom, b'ordni lir-rikorrenti sabiex jiddikjaraw fl-istess seduta min ser ikun l-avukat li jippatroċinahom fil-ġuri li kellu jibda fil-5 ta' Settembru 2022[27];

b. saħansitra anke qabel kienet taf illi r-rikorrenti ma kinux sabu avukat ta' fiduċja tagħhom, ordnat illi għas-seduta tal-24 t'Awwissu 2022 jattendi l-Avukat tal-Għajnuna Legali li jieħu ħsieb il-ġurijiet[28];

[27] **Dok AD2** a fol 207 tal-proċess
[28] Ibid

c. ippostponiet il-bidu tal-ġuri b'żewġ differimenti, u cioe perjodu ta' sebat ijiem, speċifikament sabiex ir-rikorrenti jkollhom ċans u possibilta' jsibu avukat ta' fiduċja tagħhom[29];

46. Dan juri illi l-Qorti Kriminali ma qabditx u ħatret avukati tal-Għajnuna Legali mingħajr konsiderazzjoni għax-xewqa tar-rikorrenti. Anzi, il-Qorti Kriminali ħadet din id-deċiżjoni *as a last resort*, wara illi r-rikorrenti taw lill-Qorti l-impressjoni illi ma kienx qed jirnexxilhom isibu avukat illi lest jippatroċinahom. Din il-Qorti tifhem illi l-Qorti Kriminali ma setgħetx tkompli tiddiferixxi l-ġuri *ad aeternum*, anke fl-interess tal-prinċipju illi l-ġustizzja għandha ssir fi żmien raġjonevoli. Gialadarba l-Qorti Kriminali tat ċans lir-rikorrenti jqabbdu avukat tal-għażla tagħhom (anke jekk effettivament, b'ammissjoni tagħhom stess, ma rnexxielhomx), il-fatt illi hija kellha tmexxi bil-ġuri kien jikkostitwixxi, fil-fehma tal-Qorti *"relevant and sufficient ground"* sabiex taħtar avukati hi;

47. In oltre, din il-Qorti tissenjala illi anke li kieku, għall-grazzja tal-argument, kellu jitqies illi dan ma kienx *"relevant and sufficient ground"*, meta tqis il-proċeduri fl-assjem tagħhom, din il-Qorti hija tal-fehma illi, bil-ħatra ta' avukati tal-għajnuna legali, il-Qorti Kriminali xorta waħda ma lledietx il-proċeduri penali miġjuba fil-konfront tar-rikorrenti;

48. Il-Qorti Ewropea, fi ***Twalib v Greece*** ma sabitx leżjoni tad-dritt fundamentali kif protett mill-Artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea minkejja illi l-proċeduri penali miġjuba fil-konfront tal-akkużat kienu milquta minn nuqqasijiet serji, u dan peress illi l-Qorti tal-Appell ma sabet l-ebda nuqqas. Sostniet il-Qorti:

> *40. The Court observes that, as the applicant's counsel did not appear at the hearing in the first-instance proceedings, the court assigned to him the same lawyer who was appearing on behalf of one of his co-accused.*

[29] Vide verbali a fol 112 *et seq* tal-proċess

Despite the seriousness of the offence with which the applicant was accused and the complexity of the case, his lawyer was afforded very limited time to consult the case file and prepare the applicant's defence. In view of the applicant's submission that there was a conflict of interests between him and his coaccused, the brevity of this period of preparation can hardly be defended on the basis of the argument that the lawyer, as the representative of the coaccused, was largely familiar with the case.

There were therefore serious shortcomings in the fairness of the proceedings at first instance which may have adversely affected the position of the applicant.

41. However, it must be observed that, on appeal, when he was represented by a different lawyer, the applicant challenged his conviction and sentence before the five-judge Chamber of the Athens Court of Appeal, which was empowered to examine all questions of fact and of law arising in the case and to quash the impugned judgment (see paragraph 14 above; and the Belilos v. Switzerland judgment of 29 April 1988, Series A no. 132, pp. 31–32, § 72). It does not appear from the evidence that the applicant's lawyer contended on appeal that the conviction was unsafe and that a retrial should be ordered on account of the defects in the applicant's representation at first instance; nor is there any clear indication that the appellate court could assume that there had been a defect in the first-instance proceedings without being alerted to the matter (see the Kerojärvi v. Finland judgment of 19 July 1995, Series A no. 322, p. 16, § 42).

42. Be that as it may, the five-judge Chamber of the Athens Court of Appeal – with full competence to consider questions of both fact and law – reached its conclusion after having held a hearing, at which the applicant and his counsel were present. Given that the applicant had the opportunity to raise the alleged deficiency at the appeal hearing and that there is nothing to suggest that the fairness of the appeal proceedings could be called into question, the Court finds that there has been no violation of Article 6 § 1 in conjunction with paragraph 3 (b) in the instant case.

Issa fil-każ odjern, l-ewwel aggravju mill-Appell intavolat mis-sentenza tal-erbatax (14) t'Ottubru 2022 kien preċiżament illi s-sejba ta' ħtija kienet ibbażata fuq ammissjoni mhux mixtieqa, u dan, *inter alia*, stante illi r-rikorrenti ma kinux assistiti minn avukat ta' fiduċja tagħhom illi kellu konjizzjoni adegwata tal-każ, u ma kellhomx żmien adegwat sabiex jiddiskutu l-linja difensjonali. Dan ifisser illi, b'kuntrast ma' ***Twalib*** suriferita, il-punt illi qiegħed jitqajjem quddiem din il-Qorti ġie wkoll imqajjem quddiem il-Qorti tal-Appelli Kriminali, b'dana illi saħansitra anke l-Qorti tal-Appelli Kriminali kellha l-opportunita' tindaga jekk kienx hemm xi nuqqas fil-proċeduri jew preġudizzju arrekat lir-rikorrenti per kawża ta' nuqqasijiet proċedurali illi setgħu jwasslu sabiex jerġa' jiġi ċelebrat il-ġuri mill-ġdid. Il-Qorti tal-Appelli Kriminali, iżda, fis-sentenza tagħha qalet:

32. Illi meqjusa l-principji tal-parity of arms kif emergenti mis-sentenza Gregacevic u mill-Handbook citati supra, jemergi illi huwa minnu li l-kaz in disamina huwa wiehed voluminuz kwantu n-numru ta' xhieda inkluz xiehda ta' esperti nominati mill-Qorti Istruttorja. Huwa minnu ukoll illi meta qorob il-zmien li fih kellu jkun celebrat il-guri, l-avukat ta' xelta tal-akkuzati rrinunzja ghall-patroncinju taghhom u li minfloku kienu nominati avukati tal-Ghajnuna Legali. Jirrizulta izda, illi dawn tal-ahhar

kellhom aktar minn erbghin jum sabiex jezaminaw il-kaz, liema zmien huwa aktar mid-doppju rakkomandat mil-ligi, u li fi kwalunkwe kaz kull xhud li ddepona quddiem il-Qorti Istruttorja matul l-istadju tal-Kumpilazzjoni kien ser ikollu jixhed quddiem l-akkuzati mill-gdid hlief fejn il-ligi tiddisponi mod-iehor bil-fakultajiet kollha li taghti l-ligi ghall-kontro-ezami taghhom. Gia hawnhekk il-kwisjtoni titbieghed mic-cirkostanzi kif postulati fis-sentenzi citati mill-akkuzati ghaliex fis-sistema taghna tal-guri ma hemmx lok ghal sorprizi u l-akkuzati ma setghux ikunu affacjati b'xhieda jew dokumenti godda;

33. Jizdied jinghad ma' dan, u dan b'kawtela kbira, li l-mod kif svolgew l-affarijiet f'dan il-kaz huma biss effett ta' dak mibdi mill-avukat ta' fiducja tal-akkuzati fis-sens illi l-patteggjament u s-sussegwenti registrazzjoni ta' ammissjoni taghhom hija biss il-konkluzjoni ta' inizjattiva taghhom mibdija fi zmien meta kienu assistiti b'avukat ta' fiducja taghhom liema inizjattiva giet fi tmiemha proprju bit-twegiba ghal-mistoqsija tal-Qorti x'kellhom iwiegbu ghall-akkuzi migjuba kontra taghhom. Fatt dan, osservat mill-Avukat Generali u mhux kontradett jew kontestat mill-appellanti. Il-Qorti Kriminali mxiet b'kawtela kbira meta, wara li kienet registrata ammissjoni, appuntat lit-tabib Dr. Mario Scerri u lill-psikjatra Dr. Beppe Micallef Trigona sabiex jezaminaw mhux biss lill-akkuzat Alfred Degiorgio izda ukoll lill-akkuzat George Degiorgio sabiex taccerta ruhha illi l-ammissjoni taghhom kienet wahda hielsa u mhux mqanqla minn xi elementi ta' nvolontarjeta u sabiex taccerta ruhha li kienu qed jifhmu l-eghmil taghhom fir-registrazzjoni ta' dik l-ammissjoni;

34. Ghalhekk, wara li l-Qorti qieset dawn ic-cirkostanzi mill-ottika tal-provvedimenti tal-ligiijiet u gurisprudenza

> *hawn citata inkluz dik ta' Strasbourg li tezigi bilanc u proporzonalita' u fuq kollox ezami tal-overall fairness of the proceedings, ma tara ebda karenza fl-iter procedurali li jista' jaghti ragun lill-akkuzati f'dan l-aggravju u konsegwentement qed tichad l-istess.*

Fi ***Twalib***, il-Qorti ma sabitx leżjoni għaliex il-Qorti tal-Appell kellha l-possibilta' tindaga jekk kienx hemm nuqqasijiet fil-proċedura u ma għamlet l-ebda dikjarazzjoni f'dan l-effett. Fil-każ odjern, ilment ta' din ix-xorta diġa ġie mqajjem quddiem, u indagat fid-dettall, mill-Qorti tal-Appell Kriminali, illi ddeċidiet illi ma kienx hemm nuqqasijiet proċedurali quddiem l-Ewwel Qorti. Isegwi għalhekk, fil-fehma ta' din il-Qorti, illi jekk saħansitra anke fiċ-ċirkostanzi ta' ***Twalib*** ma nstabitx leżjoni tal-Artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea, minkejja illi rriżulta ċar lill-Qorti Ewropea illi kien hemm nuqqasijiet proċedurali, u dan peress illi l-akkużat kien użufruwixxa ruħu mid-dritt t'Appell, aktar u aktar ma tistax tinsab leżjoni tal-istess Artikolu fil-każ odjern, meta mhux talli r-rikorrenti kellhom id-dritt t'Appell, iżda talli ilment ta' din ix-xorta diġa' ġie mqajjem quddiem, u indagat fid-dettall, mill-Qorti tal-Appell Kriminali, illi kkonkludiet b'mod speċifiku illi ma kinux ġew preġudikati d-drittijiet tar-rikorrenti quddiem l-Ewwel Qorti;

49. Għaldaqstant, in konklużjoni, din il-Qorti hija tal-fehma illi bil-ħatra tagħha t'avukati tal-Għajnuna Legali, il-Qorti Kriminali għenet, u mhux fixklet, lir-rikorrenti, bl-intiż illi tassigura illi ma jinħeliex aktar ħin, u illi r-rikorrenti jkollhom assistenza legali waqt il-ġuri. Hija ħatret difensuri abbli, b'esperjenza fil-ġurijiet, u dan <u>wara</u> illi r-rikorrenti ngħataw l-opportunita' jqabbdu avukat ta' fiduċja tagħhom.

50. Għaldaqstant, ma jidhirx lil din il-Qorti illi l-Qorti Kriminali aġixxiet b'mod illi jivvjola d-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti meta ħatret sabiex jassistuhom avukati tal-Għajnuna Legali, u mhux avukati tal-għażla tar-rikorrenti.

➢ *Dwar il-fatt illi l-Konsulenti Legali tal-Għajnuna Legali ma ngħatawx ħin adegwat biżżejjed sabiex iħejju difiża*

51. Din il-Qorti semgħet lill-Avukati tal-Għajnuna Legali jixhdu dwar il-voluminożita' tal-atti proċesswali tal-każ miġjub fil-konfront tar-rikorrenti, u rat ukoll dak illi ġie verbalizzat minnhom stess waqt is-seduta tal-erbatax (14) t'Ottubru 2022[30], cioe:

> *Illi d-difensuri tal-akużat kolleġjalment jiddikjaraw illi l-atti tal-kumpilazzjoni ta' dan il-proċess fih (25) ħamsa u għoxrin volum b'aktar minn (11,000) ħdax-il elf paġna u total ta' aktar minn 4.2 GB, illi l-atti tal-inkjesta waħedhom fihom (6) sitt volumi, illi l-hard disc bil-provi awdjo viżivi fih aktar minn (77) elf file, total ta' aktar minn (400) erba' mitt gigabyte. Dan il-hard disc huwa esebit fl-atti tal-kawża kostituzzjonali emeritu (animo ritirandi).*
>
> *Illi sal-lum l-avukati kellhom erbgħin (40) ġurnata sabiex jeżaminaw l-atti kollha ta' dan il-proċess u jippreparaw difiża. Fiżikament u fuq kalkolu ta' erbgħa u għoxrin siegħa kuljum, mingħajr irqad u mingħajr ebda xogħol ieħor, ifisser illi kellhom jinfetħu u jiġu eżaminati elf u disa' mitt (900)* (sic) *file kuljum awdjo viżiv u mitejn u ħamsa u sebgħin (275) paġna tal-volumi traskritti / ritratti / rapporti, circa 2000 file kuljum. Dana jikkomrendi biss ftuħ u sempliċi qari mingħajr eżami bir-reqqa tal-kontenut. Il-Prosekuzzjoni ilha snin tibni l-każ u naturalment rat bir-reqqa kull prova miġbura u prodotta u kellha il-ħin kollu biex teżaminah uffiċċju sħiħ tal-Avukjat Ġenerali jassistiha.*

[30] **Dok JA1** a fol 173 *et seq* tal-proċess

L-Avukati jifhmu li anke din il-Qorti kellha aktar minn erbgħin (40) ġurnata sabiex hi stess tipprepara ruħha għal dan il-ġuri bl-istaff kollu jassisti lil din l-Onorabbli Qorti.

Oltre dan, fl-istess vesti ta' avukat tal-għajnuna legali dawn l-erbgħin (40) ġurnata l-avukati odjerni ġew nominati sabiex jassistu persuni oħra kemm di natura ċivili kif ukoll di natura kriminali. In fatti, fit-18 ta' Setembru, 2022 u fis-7 ta' Ottubru, 2022, Dr Farrugia kien l-avukat tal-għassa waqt li Dr Simon Micallef Stafrace kien avukat tal-għassa fil-21 ta' Settembru 2022, fit-22 ta' Settembru 2022 u l-11 ta' Ottubru 2022. Ċertament ovvjament, l-avukati difensuri odjerni kellhom problema ta' ħin u tal-loġistika ċara. Hu għalhekk illi l-avukati difensuri jitolbu formalment direzzjoni minn din l-Onorabbli Qorti jekk fil-fehma tagħha l-perjodu ta' erbgħin (40) ġurnata kienx biżżejjed sabiex huma ikunu jistgħu jespletaw sewwa u kif trid il-liġi l-inkarigu lilhom mogħti minn din il-Qorti stess. Ilkoll kemm aħna, fl-aħħar mill-aħħar, uffiċjali tal-Qorti.

52. Da parti tagħha, il-Qorti Kriminali ddikjarat kif isegwi:

Il-Qorti semgħet il-preokkupazzjoni tal-avukati difensuri tal-akkużati maħtura minnha bħala avukat tal-għajnuna legali u tirrileva illi l-liġi stess timponi terminu li fih l-akkużat huwa mogħti dritt jipprepara id-difiża tiegħu, liema perjodu ta' żmien huwa dak ta' għoxrin (20) jum. Li l-Qorti tista' għal raġuni valida testendi, li l-Qorti fil-fatt estendiet it-terminu mogħti mil-liġi b'iktar mid-doppju taż-żmien konċess sabiex b'hekk hija l-fehma tal-Qorti li dan il-ġuri, li ilu appuntat għas-smiegħ sa mill-bidu ta' Lulju ta' din is-sena, kien mogħti għalhekk perjodu ta' żmien

twil lill-akkużati biex iħejju d-difiża tagħhom. Mhux biss, iżda l-akkużati stess meta riskontraw diffikulta' minħabba l-avukat difensur tagħhom, li kien qed jippatroċinahom, irrinunzja għall-patroċinju tagħhom lejliet iċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri, il-Qorti reġgħet ikkonċediet iktar żmien lill-akkużati sabiex ifittxu jinkarigaw avukat ta' fiduċja tagħhom, li kienu l-akkużati stess illi nfurmaw lill-Qorti li qed jirriskontraw diffikulta' billi ma setgħux isibu avukat ta' fiduċja tagħhom li kien lest li jassistihom.

Il-Qorti għalhekk sabet ruħha b'idejha marbutin u setgħet tagħmel dak biss illi l-liġi tagħtiha biex tagħmel, u cioe li f'ċirkostanzi li persuna akkużat ma tistax tikseb difiża permezz ta' avukat li jassistiha taħtar hija stess avukat tal-għajnuna legali biex jipprovdi difiża adegwata lill-akkużati.

Kif ingħad wara li seħħ dan, il-Qorti kkonċediet iktar żmien lill-avukati tal-għajnuna legali biex ikunu jistgħu iħejju d-difiża tagħhom. Illi dan iż-żmien kien wieħed raġoneovli li fih l-avukati nominati setgħu jieħdu konjizzjoni tal-atti u jħejju difiża sabiex ikun jista' jiġi ċelebrat il-ġuri u għalhekk il-Qorti qiegħda tidderieġi lill-Avukati tal-Għajnuna Legali sabiex ikomplu jassistu lill-akkużati fiċ-ċelebrazzjoni ta' dan il-ġuri u fl-eventwalita' li dan l-ilment tagħhom ventilat quddiem il-Qorti Kostituzzjonali jiġi milqugħ, il-Qorti qiegħda tiddikjara li se tieqaf minnufih milli tkompli mis-smigħ tal-ġuri.

53. F'***Mattick v. Germany***[31], il-Qorti Ewropea irriteniet kif isegwi:

[31] Appl Nru 62116/00, 31 ta' Marzu 2005

The Court reiterates that Article 6 § 3 (b) of the Convention concerns two elements of a proper defence, namely the question of facilities and that of time. The question of time cannot be addressed in abstracto, but only in relation to the circumstances of the case (see Mortensen v. Denmark, no. 24867/94, Commission decision of 15 May 1996, unreported, and Hayward v. Sweden, no. 14106/88, Commission decision of 6 December 1991, unreported). The Court further reiterates that when determining the length of the preparatory time needed, it takes into account not only the complexity of the case, but also the usual workload of a legal counsel, who certainly cannot be expected to change his whole programme in order to devote all his time to one case. However, it is not unreasonable to require a defence lawyer to arrange for at least some shift in the emphasis of his work if this is necessary in view of the special urgency of a particular case (see, mutatis mutandis, X and Y v. Austria, no. 7909/74, Commission decision of 12 October 1978, Decisions and Reports 15, p. 163).

54. Fil-każ odjern, il-Qorti Kriminali rdoppjat it-terminu minimu propost mil-liġi, u tat lir-rikorrenti u lill-avukati tagħhom erbgħin jum sabiex jippreparaw id-difiża tagħhom. Din il-Qorti ma ssibhiex diffiċli illi temmen illi l-avukati tal-Għajnuna Legali sabu quddiemhom ammont sostanzjali ta' dokumenti u atti proċesswali kif dikjarat fil-verbal tagħhom tal-erbatax (14) t'Ottubru 2022, iżda, fl-istess waqt, din il-Qorti lanqas tista' tasal tikkonkludi illi erbgħin jum ma kinux suffiċjenti sabiex ir-rikorrenti jippreparaw id-difiża tagħhom. Forsi huwa minnu illi ma kienx ideali illi l-avukati tal-Għajnuna Legali jiġu mmessi f'dik il-pożizzjoni f'dak l-istadju tal-proċeduri, meta ma kinux imxew it-triq kollha mar-rikorrenti sa mill-arrest bħalma kien għamel l-Avukat William Cuschieri, iżda dana ma jfissirx illi terminu t'erbgħin jum ma kinux suffiċjenti. Dan aktar u aktar meta, hekk kif tajjeb osservat il-Qorti

tal-Appelli Kriminali, *"fi kwalunkwe każ, kull xhud li ddepona quddiem il-Qorti Istruttorja matul l-istadju tal-Kumpilazzjoni kien ser ikollu jixhed quddiem l-akkużati mill-ġdid ħlief fejn il-liġi tiddisponi mod ieħor bil-fakultajiet kollha li tagħti l-liġi għall-kontro-eżami tagħhom."*

55. In oltre, din il-Qorti nnotat ukoll illi fis-seduta tal-wieħed u tletin (31) t'Awwissu 2022, ir-rikorrenti vverbalizzaw illi *"billi l-Avukat Dr Simon Micallef Stafrace mhuwiex avukat tal-għażla tagħhom huma m'humiex disposti li jikkomunikaw miegħu"*[32]. Ix-xhieda mogħtija mir-rikorrent Alfred Degiorgio tikkonferma illi r-rikorrenti fil-fatt hekk għamlu, stante illi matul dan il-perjodu illi fih suppost kienet qed tiġi preparata d-difiża, huma baqgħu jwebbsu rashom u jippruvaw isibu avukat tal-fiduċja tagħhom, minkejja illi kien hemm żewġ avukati illi ġew hekk maħtura apposta[33]. Alfred Degiorgio jgħid illi l-unika darba illi tkellmu mal-Avukat Micallef Stafrace kien tramite *Skype* meta kien wasal illi jibda l-ġuri, cioe meta kien diġa tard wisq[34]. Fil-fehma ta' din il-Qorti, ma jistgħux ir-rikorrenti jargumentaw illi ma ngħatawx biżżejjed żmien sabiex jippreparaw difiża, meta effettivament "ħlew" iż-żmien konċess lilhom mill-Qorti Kriminali għal dan il-għan. Anke li kieku rnexxielhom isibu avukat illi kien lest illi jippatroċinahom f'dak l-istadju, it-terminu kien ser jibqa' dak li hu u, jekk jitwal, ma kienx ser jitwal wisq. L-aġir tar-rikorrenti jindika lil din il-Qorti illi dak illi effettivament riedu r-rikorrenti ma kienx illi jkollhom difiża tal-għażla tagħhom, iżda illi jilagħbu għal aktar żmien;

56. Ir-rikorrenti jsostnu wkoll illi l-fatt illi ma ngħatawx terminu itwal sabiex fih jippreparaw id-difiża tagħhom wassal sabiex ma kellhom l-ebda għażla ħlief illi jammettu għall-akkużi miġjuba kontrihom. Madanakollu, din il-Qorti rat kif, quddiem il-Qorti tal-Appelli Kriminali, ir-rikorrenti ma kinux ikkontestaw il-fatt illi *"l-mod kif svolġew l-affarijiet f'dan il-każ huma biss effett ta' dak mibdi mill-avukat ta' fiduċja tal-akkużati fis-sens illi l-patteġġjament u s-sussegwenti reġistrazzjoni ta' ammissjoni tagħhom hija*

[32] A fol 117 tal-proċess
[33] A fol 199 tal-proċess
[34] A fol 200 tal-proċess

biss il-konklużjoni ta' inizjattiva tagħhom mibdija fi żmien meta kienu assistiti b'avukat ta' fiduċja tagħhom liema inizjattiva ġiet fi tmiemha proprju bit-tweġiba għall-mistoqsija tal-Qorti x'kellhom iwieġbu għall-akkużi miġjuba kontra tagħhom."[35]

57. Ikkunsidrat il-mod kif imxiet mar-rikorrenti l-Qorti Kriminali, u cioe illi tathom rappreżentanza legali meta kienu qed isibuha diffiċli illi jsibu avukat lest jippatroċinahom, kif ukoll illi estendiet iż-żmien sabiex iħejju difiża b'għoxrin jum iktar mit-terminu stabbilit fil-liġi, u kkunsidrati wkoll l-*overall fairness* tal-proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali, din il-Qorti ma ssibx illi ġew leżi d-drittijiet tar-rikorrenti għal smigħ xieraq.

58. Konsegwentement, din il-Qorti sejra tgħaddi sabiex **<u>tiċħad</u>** it-talbiet rikorrenti.

Decide

59. Għal dawn il-motivi, il-Qorti qed taqta' u tiddeċiedi billi:

i. **<u>Tilqa'</u>** l-ewwel eċċezzjoni sollevata mill-Kap Eżekuttiv tal-Aġenzija għas-Servizzi tal-Qrati, erronjament indikata fl-okkju tal-kawża bħala *Direttur Ġenerali tal-Aġenzija għas-Servizzi fil-Qrati*, u tilliberaha mill-osservanza tal-ġudizzju;

ii. **<u>Tiċħad</u>** l-ewwel eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti Avukat tal-Istat u Avukat Ġenerali;

iii. **<u>Tiċħad</u>** l-eċċezzjonijiet kollha sollevati mill-konvenuti u l-intervenuti fil-kawża in kwantu mhux kompatibbli ma' din is-sentenza;

[35] Para 33 a fol 41 tas-sentenza

iv. **<u>Tastjeni</u>** milli tieħu konjizzjoni tal-ħames talba tar-rikorrenti stante illi ġiet irtirata;

v. **<u>Tastjeni</u>** milli tieħu konjizzjoni tas-seba' talba tar-rikorrenti stante illi ġiet sorvolata fil-mori tal-kawża;

vi. **<u>Tiċħad</u>** l-ewwel, it-tieni, it-tielet, ir-raba' u s-sitt talbiet rikorrenti.

Bl-ispejjeż a karigu tar-rikorrenti.

Moqrija.

Onor Imħallef Dr Audrey Demicoli LL.D.

Deputat Reġistratur